

Sarkis Hatspanian: ARMENAK BAKIRCIYAN: BİR ERMENİ DEVRİMCİNİN PORTRESİ

Posted on 13/03/2013

Şarkışlalı yiğit Sedat Yılmazsoy'un ölümsüz anısına...(1)

1975 yazının boğucu sıcak günlerinden biriydi, Çemberlitaş'ın arka sokaklarından birinde bulunan bir işhanında hiç tanıyıp-görmediği birisiyle buluşma saatine daha beş saat vardı. Kanarya'da bindiği banliyö treninde izleniyor olduğu duygusunun ağır basmasıyla Kumkapı tren istasyonunda inip, oradan Kadırga'ya saparak, pek iyi tanıdığı dik yokuşlu sokakların arka kısmına da çıkışı olan kapıları hep açık evlerden birine girip ensesinde hissettiği Emniyet'in adamlarına izini kaybettirmesinden hemen sonra soluğu Surp Hovhannes Ermeni kilisesi avlusunda almıştı. Elindeki onlarca kitap ve teksir edilmiş yasak yayınlarla dolu ağır naylon torbayı güçlkle taşıyarak kendini oradan sadece iki sokak ötede bulunan çok daha güvende olacağına emin olduğu Joğvaran(2) denilen Gedikpaşa Ermeni Protestan Kilisesi'ne attığında trendeyken hissettiği tehlikeyi atlattığına emindi.

Uzun yıllardan beri binlerce Ermeni çocuğun barınağı olmuş olan bu inanç merkezi sıkça uğradığı ve her zaman büyük bir şefkatle karşılandığı yerd. Kilisenin vaizcisi Hrant Küçüküzelyan'a(3) yardımcı olabilmek için birkaç arkadaşıyla, 1969-1972 arası yaz aylarında Harput-Elazığ, Malatya, Adıyaman, Bitlis, Diyarbakır, Siirt, Mardin ve Urfa'ya yapılan seyahatlere katılarak, kendisi gibi 1915 'kılıç artığı' soydaşlarını arayıp-bulma ziyaretlerinde bulunmuş ve Elazığ, Çemişgezek, Malatya, Arguvan, Bitlis, Mutki, Muş, Varto, Diyarbakır, Lice, Bademli, Bismil, Hani, Silvan, Hazro, Siirt, Sasun, Batman, Beşiri, Kozluk, Mardin, Silopi, Hasanen, Girkundan, Şırnak, Derik, Midyat, Urfa, Birecik, Viranşehir, Adıyaman ve

Gerger'den yüzlerce çocuğu İstanbul'daki Ermeni okullarında okutulmaları amacıyla kaydetmiş, onlardan birçoklarını beraberlerinde işte şimdi bulunduğu bu Joğvaran'a getirmişlerdi.

“Orhan Bakır hepimizin sevdiği bir insandı. Ege'yi örgütlemişti. Onun kaçırılması uzun zamandır düşünülüyordu. Fakat bir türlü başırlamıyordu. O dönemde yetkin insan gücü önemliydi. Halkın Birliđi'nin içinde ayrışma vardı. Ayrılık sonucunda da merkezi bir örgütlenme olmamıştı. Bir karar alındı, Orhan kaçırılacaktı. Orhan Bakır'ın cezaevinde iken doğrudan bir sorumluluğu yoktu, ama cezaevine girmeden önce Batı Anadolu Bölge Komitesi

sorumlusuydu. Eyleme birkaç arkadaş (Feridun İhsan Berkin, Sedat Yılmazsoy, Muzaffer Öztürk) birlikte karar verdik. Orhan Bakır, Ege Üniversitesi Diş Hekimliđi Fakültesi'ne tedaviye gelecekti. Orhan iki askerle içeri girdiği sırada onlara eşlik eden diğerleri bir ağacın gölgesine oturdular. Kısa bir süre sonra Orhan ve iki asker çıktılar. Askerlere mahkûmu bırakmalarını ve silahlarını atmalarını söyledik. Askerlerden biri ateş etmeye çalıştı ve çıkan çatışmada vuruldu. Orhan'ı aldık ve arabaya binerek oradan uzaklaştık. Eylem, 18 Ekim 1977'de yapılmıştı.” (4)

Diyarbakır Cumhuriyet İlkokulu'ndan mezun olduğu 1966 yazının güneşli bir Pazar günü cemaatlerinin papazı Der Giragos'un kilisedeki ayın sonrası Khançepek'teki(5) evlerini ziyaret edişinde ona eşlik eden, kısa kollu beyaz gömlek, lacivert kravat, siyah kalın çerçeveli gözlüklü, dalgalı saçlı, ince bıyıklı Hrant Küçükgüzelyan'ı ilk defa gördüğünde ailesinde herkesin ismini sorup-soruşturduktan sonra Armenak adını duyunca çok sevinerek kendisine önce Ermenice, anlamadığını gördükten sonra da Türkçe “Adının ne anlama geldiğini biliyor musun peki?” diye yönelttiği soruyu isminin anlamını bilmediğinden utanıp-kızarak “Yok, bilmiyem” diye yanıtlamasını anımsayıp, kendi kendine güldü. Baron(6) Hrant'ın (o günden sonra ona hep böyle hitap edecekti artık) başını okşayarak “Bilmemek ayıp değil, ama öğrenmemek ayıptır” dedikten sonra “İsmin küçük Ermeni anlamına gelir,

sen milletimizin adını taşıyorsun” diye eklemesini hiç unutmadığından da, soyunun düşman olarak görüldüğü bir devlette devrimci bilince ulaşmış, illegal bir komünist parti üyesi olmaya karar verince, ismi tam da “milletini temsil ettiği” için, sırf halkına zarar gelmesin diye Armenak adından gönüllü olarak vazgeçerek, nasıl bir celselik mahkeme kararıyla “Orhan” oluşunu da buruk bir acıyla hatırladı. “Okuyup, adam olmaya” getirildikleri İstanbul’da, Surp Haç Tıbrevank Ruhban Okulu’nda ilk kez Ermenice dersi hocasının(7) “Armenak adı halkımız için kutsaldır, zamanında zalime karşı başkaldıran yiğitlerimizin en yiğitlerinden birçoğları bu ismi onurla taşımıştır. Bu böyle olduğu halde, onlardan Daron-Sasun dünyasında devrimci örgütlenmeyi başlatıp, özgürlük ateşini yükselten Ahronk(8) adlı köyde doğma Hrayr-Tjoğk(9) takma adlı Armenak Ğazaryan, tüm diğerlerinden çok daha fazla anılmaya layıktır. Bu değerli ismi taşıdığı için gurur duymalısın evladım” anlatımı sayesinde halkının hiç bilmediği tarihinden küçük bir kesiti öğrenmiş olduğuna ne kadar da sevinmişti! Oldum olası okumayı, öğrenmeyi çok seviyordu, ancak okumak istediği hemen herşey aynen Ermeni halkının tarihi örneğinde olduğu gibi sakıncalı ve yasaktı.

Tanıdık bir dostunun fotoğraf stüdyosunda bıyıklı-bıyıksız, gözlüklü-gözlüksüz, değişik gömlek, kazak ve ceketle, devlet memurlarına özgü kostüm-kravatlı enva-i tür ve hallere kadar, çeşit çeşit vesikalık fotoğrafların çekilmesi sonrasında sahte bir kimliğin düzenlenmesine dek Feriköy’de bir okul arkadaşının tek başına yaşayan yaşlı teyzesinin iki odalı malikhanesinde günlerce ‘ev hapsinde’ kalıvermişti. Evde oldukça zengin bir kütüphane olmasından fazlasıyla hoşnutken, durumunu yoklamak için sık sık ziyaretine gelen arkadaşının beraberinde getirdiği gazete ve dergilerde boy boy fotoğraflarının basılarak, mahpusaneden kaçışının manşetlerde olduğu haber ve yorumları izleme olanağı da olmuştu. Misafir edildiği evin yaşlı sahibesinin gazetelerin bir numaralı haberini okurken hapisten kaçanın karşısında durduğundan bihaber “Bu Ermeni gençlerine şaşmamak elde değil, memleketteki hükümeti, orduyu, bilmem neyi devirmek soyu-sopu kurutulmak istenmiş, kolu-kanadı kırık Ermeni’ye mi kalmıştı yani, bak sen hapisten kaçırılmış bu evladımıza hele, kaçsan ne olur, kaçmasan ne olur evladım... Ermeni değil misin, eni-sonu seni yakalarlar birgün ve yakaladıkları yerde de, yakaladıklarını kimi-kimselere haber bile

vermeden alınca bir kurşun sıkıp, sonunu getirirler diye hiç düşünmüyor musun be evlat, kendine acımıyorsan anana-babana acı bari, onlar sana milletimizin başına gelen felaketleri anlatmadı da mı, saf saf ve bile bile ölüme gidiyorsun böyle?" Ev sahibesinden duydukları, doğduğu günden bu yana belki de her Ermeni kulundan binlerce kez duymuş olduklarının tıpkısının aynısıysa da, yine de birşeyler söylemek gereğini hissederek ona "Peki, ne yapmalıydı bu genç sizce, hapiste çürümek de bir çeşit ölüm değil mi ?" diye sorduğunda, "Ermeni için içerisi de dışarı da mahpusane değil mi oğul, biz bu devletin esiri değil miyiz sanki... bu devlet bize sabahtan akşama köpek muamelesi yapmıyor mu, her yerde ve herşeyin sorumlusu da suçlusu da Ermeni değil mi yani ? Bu böyleyken bile, ağızımızla kuş tutsak da bunlara yaranabilir miyiz, onun için de başımızı önümüze eğip, kulunuz-köleniz deyip, sesimizi çıkarmadan yaşamaya mahkûmuz. Dacıklar(10) bizim varlığımızı hissetmemeli oğul, onlar bizi ne kadar unutulursa, bizim için o kadar iyi!" yanıtını almıştı.

Birkaç yıl evvel Baron Hrant'la görüştüğünde bolca sohbet etme olanağı olmuş, Türkiye'de köylülerle, işçileri örgütleyerek, devrim yapmak amacıyla kurulan gizli bir partiye üye olduğunu ve yaşamını bu partinin programı çerçevesindeki idealin gerçekleşmesine adayacağına karar verdiğini söylemiş ve bilgilenmesi için ona teksir halinde birkaç yazı vererek okumasını rica etmişti. Haftalar sonraki görüşmelerinde Baron Hrant'ın "Bıraktığın tüm yazıları okudum okumasına da orada acaibime giden birşey kafamı iyice kurcaladı. Bahsettiğin bu gizli parti, yani TKP/M-L neden bir 24 nisan günü kuruldu, herhangi bir bilgin var mı?" sorusuna ne cevap vereceğini bilmediği gibi, 24 Nisan gününün halkı için ne anlam taşıdığını da bilmemesi üzerine, o gün Ermeni tarihinin en kara günü hakkında saatler süren bir bilgilendirme sayesinde ne kadar çok şey öğrendiğinin farkına vardığından, bu değerli insana eğitici anlatımlarından dolayı sonsuz şükranlık duygularıyla daha çok bağlandığını da hissetmişti.

Sarp kayalıkların en tepesine, 'insan ayağının ulaşması mümkün olamaz' diye düşünülen bir yerde, biri ayakta ikisi yere yatık, insan eliyle yapılabildiğine akıl-sır ermez güzellikte ustaca işlenmiş, çeşitli motiflerle süslü pembemsi boz rengi, yağmur, kar ve rüzgârdan çoktandır

paslı bir sarıya çalmış olan koskoca haç taşların(11) hemen yanbaşıında yaban otlarıyla kaplı eski bir mezarı andıran taşlara kazılı yazıları sökmeye çabalamasını dikkatle izleyen Ali Haydar'ın TİKKO'nun adı yaşarken efsaneleşmiş bu komutanının hareketlerini şaşkın bakışlarla seyrederken kafasını kaşımamasını farkettiğinden dudaklarında beliren tebessümün onu sevdiği okulunun kendisine anadilini öğreten çok sevdiği Ermenice dersi öğretmenini anımsayıp, çocukluğuna götüreceğini ve bundan tarif edilemez bir mutluluk duyacağını, kim, nasıl bilebilirdi ki?

Gecelemek için gidecekleri mezraya doğru giderken Ali Haydar'ın "Sen o taşlara kazılı işaretleri anlıyor musun?" sorusuna "Taşlara kazılı işaretleri anlamıyorum ama yazıları okuyabiliyorum tabii, Ermeniyim ben" demesinden sonra Ali Haydar'ın ona daha da sevecen, daha ışıldayan gözlerle baktığını farkedince içinin birden nasıl ısındığına anlam veremediği halde çok sevinmişti. Bölgede hiç kimsenin bilmediği bir sırrı yüreğinde ömür boyu gizli tutacağına kendini inandırmış Ali Haydar'ın Tunceli Lisesi'nde okurken sırlılaşmış aşık olduğu ceylan gözlü güzel kızın da Ermeni olduğunu birgün birine anlatabileceğini aklının ucundan bile geçiremeyeceğine emin olduğu halde, yüreğinin en derinlerinde sakladığı bu kutsal sırrı sanki suçunu itiraf edip de rahatlamak istercesine, hemen o anda, ama "Aralarında kalması ricasıyla" Ermeni olduğunu öğrendiği komutanıyla paylaşması, ona duyduğu güven ve samimiyetinin de göstergesiydi. Onun "Sevgini kızcağıza hiç açıklamadın herhalde?" sorusunu "Biz, Kızılbaş Aleviyiz, onlar yokolmamak için haklı olarak sadece kendi soylarından olanlara kız verip-alıyorlar, olmayacak duaya amin demeye gönlüm elvermezdi" diye cevaplayınca, ondan "O zamanlar 'yaşlı bir Dersimli'nin Alevilerle Ermeniler arasındaki fark soğan zarı kadardır'(12)dediğini bilmiyordun demek ki!" sözlerini duyunca hayatının en büyük sürprizini o anda yaşamıştı Ali Haydar!...

Adını taşıdığı Ermeni fedailerinin en entellektüeli sayılan Armenak Ğazaryan 1866 yılında Sasun'un Kulp kazası Ahronk köyünde doğmuş, henüz çocuk yaştaayken papaz olan babasının Muş ovasına tayiniyle Kızılağaç köyüne yerleşmişlerdi. Aydın bir insan olan babasının oğlunun iyi bir eğitim almasını arzulamasıyla ilköğrenimini yurtseverliğin ocağı olarak ün

salmış, halk dilinde “Muş Sultanı” adlandırılan Surp Garabet Manastırı’nda edinmişti. Yetiştirilmesinde, manastırın tüm bölge Ermeniliğinin yurtseverliğine hayran olduğu saygıdeğer Pederi Vartan Vardapet’in önemli rolü olmuştur. Manastır eğitimi sonrası öğrenimine devam ettiği Muş’un Getronagan (Merkez) Lisesi, tabir-i caiz ise tüm Ermeni gençliğinin özgürlükçü fikirlerle tanışmalarının, ulusal demokratik hakların elde edilmesi yönünde bilinçlenmelerinin örsü olmuş ve oradan mezun olan onlarca sınıf arkadaşı gibi kendisi de devrimci yaşama atılma kararı almıştı. Ufak-tefek, hatipliği, halkla ilişkilerindeki ustalığı, mütevazı kişiliği ve düşünsel büyük yetenekleriyle bilinen, “ahdettiği inancına sonuna kadar sadık kalan gerçek bir devrimci ya esaret anında mahpusanede, ya kurşunla veya darağacında ölmeli” sözleriyle tanınan Armenak Ğazaryan, 1891 yılı kışından Sasun’un ateşe verilen Semal ve Şenik köylerinden sağ kalan yüzlerce yaşlı, kadın, küçük kız ve erkek çocuğu Geliyegüzan köyüne ulaştırarak, Türk ve Kürtlerin durmak bilmeyen ortak saldırılarına karşı, o masumların hayatını koruyabilmek için girdiği amansız son kavgasında elinde silah şehit düşeceği 13 nisan 1904’e kadar aralıksız olarak devrimci yemine sadık kalmıştı. Hrayr-Tjoğk adıyla namlı Armenak’ın şehit düşmesi sonrası bölgede Ermeni fedailerinin komutanı Antranik(13), onu Ermeni devrimci hareketinin en saygın şehidi ve sembolü olarak anılan ve 1899’dan beri aynı köyde gömülü olan Ağpür Serop’un(14) mezarının yanına defnettirmişti.

İki Armenak’ın yaşamlarının birbirine şaşırtan derecede benzerliği hakikaten de şok edici türdendir. Sınırlı yaşamlarını sınırsız bir davaya adanmış bu iki yiğidin, namuslu ve dürüstlükleri yanında, gerçek aydınlara mahsus vicdanlı kişilikleriyle, adaletsizliğe tahammül edemeyen karakterlere sahip oldukları için salt adalet arayışının gönüllü neferlerine özgü son yolculuklarına ellerinde silahlarıyla çıkmaları dahi, ölümsüzlüğü seçmiş bu iki devrimcinin ezilen insanlar için düşledikleri yeni bir dünya özlemiyle çarpan yüreklerinin aynılığının da göstermektedir. Ermeni tarihinin kanla boğulan ulusal demokratik hareketlerinin devrimci yiğitleri tarafından yazılmış sayfalarına vakıf olanları için Armenak Ğazaryan’ın Sasun dağlarında elden düşürmediği isyan bayrağını, ondan çok yıllar sonra Armenak Bakırcıyan’ın Dersim dağlarında onurla yükselttiği, reddedilmez bir

gerçektir. Ancak, şehit olmasından yüz yıldan fazla zaman sonra, Armenak Ğazaryan hakkında yazılmış onlarca eser sayesinde, onun zalimin zulmüne karşı son nefesine kadar insanlık onuru, alın teri, kanı ve canıyla verdiği kavganın en ince ayrıntılar barındıran zengin anlatımlarına ulaşabilme olanağına sahip olduğumuz halde, Armenak Bakırcıyan'ın yaşam ve mücadelesi hakkında yazılı tek bir eserin olmayışı anlaşılmağların en anlaşılmağdır.

Bir dönemin siyasi arayış akıntılarına kapılarak, kısa bir dönem devrimci mücadeledenin ucunda-bucağında bulunuyorken, pek serseri, kör bir kurşunla şehit olmuş binlerce insanın dahi layıkıyla anıldığı, hakkında yazılıp-çizildiğı, belgesel filmler yapıldığı ve devrim şehitlerini anmaların gelenekselleştiiğini pek iyi bildiğimiz halde, Ermeni halkının yiğit evladı Armenak Bakırcıyan hakkında gözlemlenen hareketsizlik ve suskunluğun, topluma söylenmeyen 'bir nedeni var da biz mi bilmiyoruz yoksa' diye düşünüyor insan ister-istemez !

Son yıllarda kaleme aldığım makalelerde bu sorunu birkaç kez irdeleme çabalarında bulunduğum halde, süregelen kayıtsızlığın sorumsuzluğa dönüştüğünü gözlemeleme bedbahtlığına layık görülenlerden birisi olarak fazlasıyla çok üzüldüm. Bu toprakların en kadim halkının evladı Armenak'ın uğruna şehit düştüğü mücadeleyi sürdürdüğü iddiasındaki yoldaşları tarafından tam 32 yıl boyunca mezarısız bırakılmış olması gerçeğinin, o insanın anısını yaralayan bir suç olduğunu bas bas bağırdıktan sonra bile, yapımı ancak geçen yıl mayısının 12'sinde bitirilen mezarının taşına yiğidimizin Armenak adı yerine, nedendir bilinmez ama MİT'in uzun yıllardan beri topluma şırangalayarak sunduğı ve gerçeğe uzaktan-yakından ilgisi olmayan leylimley anlatımlarının etkisiyle olduğunu tahmin ettiğim üzere Ohannes yazılmış olması basiretsizliğinin de hayretle şahidi olma utancını yaşadık. İnsanın en fedakârına, devrim olgusunun en inançlısına, uygarlık kültürünün en eski ve zenginine sahip bir halkın yiğit bir temsilcisinin adına bile bu denli yabancı duran kendini devrimci olarak adlandıran bu insanların, mezar taşına İbrahim adı yerine Yılmaz veya Selim yazılması halinde ne tür bir reaksiyon göstereceklerini tahmin edebilsem dahi, lafımı esirgemeksizin onları sertçe uyarma görevini yerine getirenlerden biri de ben oldum.

Bugün, mezar taşına kendisiyle hiç ilgisi olmayan Ohannes yerine, doğduğu günden beri, karşılığında tarif edilemez bir bedel ödeyerek taşıdığı asıl adı Armenak kazılıysa eğer (bu konuda yeterli bir bilgilendirmeye ne yazık ki şimdi de sahip değilim), bunu onun üyesi olduğu örgütün insanlarına değil, Ermeni soydaşlarının haklı uyarılarına borçlu olduğumuz bilinmelidir. (15)

Herşeye rağmen, yaşamını masum insanların ulusal aidiyetleri yüzünden görülmedik ezgi ve mahrumiyetlere uğratıldığı bu toprakların askeri-politik işgalcisi durumundaki gayr-ı meşru bir devletin, haksız-hukuksuz sistemine karşı mücadeleye adanmış ve bu uğurda ölümsüzleşmiş canımız, kardeşimiz, onurumuz, gururumuz Armenak'ın "kemikleri üşümesin" diye varılması fazlasıyla gerekli bir eserin yaratılması görevini omuzlayacak dürüst insanların birgün mutlaka ellerini taşın altına koyacaklarına olan inancımı koruyorum.

2011 martında Uluslararası BELGE Yayıncılık tarafından yayınlanan 336 sayfalık "Komünist Bir Önderin Yaşamı: SÜLEYMAN CİHAN" adlı kitapta (sayfa:79-80) Armenak Bakırcıyan adının sadece birbuçuk paragrafta geçirilmiş olması ne kadar üzüntü vericiyse, sadece günler önce yayınlanan bir yazıda "Orhan yoldaş döneminde bölgemizde ciddi gelişmeler, örgütlenmeler, kazanımlar yaratılıyordu. 1980 başları parti MK'si bölge yönetimlerinde değişime gitti. Bu değişim sonucu Orhan Bakır yoldaş görevinden alınanlardan biri oldu. Daha alt parti organlarında görevlendirildi"(16) türünden dürüstçe ifade edilmiş anlatılarda "33 yıl sonra, çok acı verse de 'sonunda' Armenak'la ilgili doğruların çekingen edalarla olsa bile itiraf edilmesinin" çok olumlu ve sevindirici olduğu kuşku götürmezdir.

"Orhan'ın vurulduğu haberini bujuva basından aldık önce... İnanamadık. Şehirde vurulması ise bizi iyicene şaşırttı. Çünkü, hemen hemen hergün burjuva basında ismi ve resmiyle çıkan biriydi. Bu kadar çok tanınan bir yoldaşın bir şehirde (Elazığ-Karakoçan=Şehir gibi yerdir Karakoçan) yapılan eylemde ne işi vardı ? Bu nasıl bir görevlendirme idi ? Üstelik (bize verilen bilgi buydu) eylem yapılacak yerde hedef gelsin diye üç-dört gün bekletilmişti.

Halbuki Orhan'ın gece görme yeteneği hemen hemen hiç yoktu. Orhan yoldaş, bazılarının iddia ettiği gibi pusuya düşürülmedi. Bir eylemi yapmak için arkadaşlarla birlikte gittiği eylem yerinde çok uzun süre beklediği ve düşmanın dikkatini üzerine çektiği, düşmanın O'ndan şüphelenmesi sonucu, beklenmedik bir şekilde etrafını sarmasıyla çıkan çatışmada şehit düştü.(17)

Aslında askeri eylemler MK tarafından çoktan yasaklanmış, eylem yetkisi önceleri ABK'lardayken (Alt Bölge Komiteleri), 1.MK daha sonra bu yetkiyi BK'lara (BK=Bölge Komiteleri)'ne vermiş, daha sonra ise doğrudan kendine (MK'ya) bağlamış ve böylelikle bütün eylemleri imkansız hale getirmişti.

Bu prosedüre göre; faşistlere eylem yapmak isteyen bir il veya semt komitesi; önce ABK'ya başvuracak, ABK bu isteği onaylarsa BK'ya yollayacak, BK bu isteği yerinde bulursa MK'ya yollayacak ve MK (eğer yanyana gelir de ve) 'tamam' derse ve de o faşist veya hedef hala bekliyorsa (!?) eylem yapılacaktı...

1. Konferans (aşırı sağ bir Konferanstı), MK'ya seçilen bu sağcı unsurlarla parti tabanı ve gövdesi arasında gerek savaş çizgisi izlenmesi konusunda, gerekse İBO'yu yorumlama konusunda dağlar kadar fark vardı. Bürokrat MK, rahatlarını kaçırarak eylemlerden partiyi men ederken, bize en değerli yoldaşımızın (Armenak Bakırcıyan) peşinden gözyaşı dökmekten başka bir şey bırakmıyordu.

Orhan, zaten 1.MK'nın çizgisine de muhalifti, bu yüzden hemen katılmasına dahi izin vermedikleri 1.Konferans sonrası kaleme aldığı 'Olağanüstü Parti Konferansı için Parti Üyelerine Çağrı' yapan epey yüklü sayfalarla bir yazı yayınlamıştı. Onun bu isteği, (bize yazılı olarak verilen bilgiye istinaden) parti üyelerinin çoğunluğu tarafından reddedilmişti. (18) Orhan'ın bir de muhalif kimliğinin olması, O'nun her yaptığıının adeta MK'nın gözüne batmasına sebep oluyordu. Partimizin ünlü silahşörü, ünlü askeri komutanı, T.C.'nin bir numaralı korkusu Armenak Bakırcıyan, (Orhan Bakır) yoldaş işte böyle biriydi.

Orhan'ın (Armenak Bakırcıyan) parti içinde muhalif pozisyonu da ortaya ayan-beyan çıkınca, bütün öfkemizle bu sefer biz de MK'ya saldırdık ! MK, bütün eleştirilerimizi bertaraf etti. Dersim'deki yoldaşlar herşeye rağmen (MK'ya rağmen demek daha doğru aslında), Orhan'ın cenazesini düşmanın elinden almıştı. Orhan'ın cenazesi bir kap-kaça dönüşmüştü. Bir düşman el koyuyordu cenazeye, bir bizimkiler...

Partinin onuru, şerefi, bizim de (savaş çizgisini kabul eden yoldaşların) hayranlık duyduğumuz bir yoldaşı Armenak! İstanbul ve İzmir'de.. birçok eylemde O'nun adı vardı. Ermeni olduğu için düşmanın O'na karşı ayrıca büyük bir nefreti ve takibi sürüyordu. Burjuva basını bizzat her kanalıyla çeşitli dedikodular ortaya atıyor; 'Orhan Bakır, falanca yerde görüldü... Orhan Bakır TKP-ML'den ayrıldı... Orhan Bakır MLKO (Marksist Leninist Kızıl Ordu)'yu kurdu.. Orhan Bakır büyük eylem peşinde'...vb. gibi yalanlar yayıyordu.

Düşman bu yolla, hem parti kitlelerini şüpheye düşürmek, hem de bu soruların cevabını (Orhan'ın yerini) fısıltı gazetesi yoluyla da olsa öğrenmek istiyor, partiyi bu konuda açıklama yapmaya zorluyordu. En azından nerede olmadığını bilmek bile düşmanı rahatlatıcak ve operasyonlarını başka tarafa kaydıracaktı. O yıllar,sokakların , mahallelerin bölündüğü (sağcı-solcu olarak) ve sivil faşist sürülerin silahlandırıldığı vede Sivas, Çorum,Maraş... gibi yerlerde toplu katliamların yapıldığı yıllardı ve bizim MK (Merkez Komitesi) parti militanlarını silahsızlandırmış, olaylar kaşısında bizi adeta seyirci pozisyonuna, kurban durumuna sokmuştu.

MK'yı dinlemeyen küçümsenmeyecek bir askeri kadro ve şehir komiteleri vardı ama bunların çoğu hakkında idari ve disiplin kararları uygulanmakta gecikmeyecekti. İsmail Hanoğlu gibi savaş tanrısı bir kadro bile MK'nın sağcı zulmünden nasibini alacak, 'faşistlere karşı parti kararı olmadan eylem yapıyor' diye konumu dondurulup, 'özeleştir'i yapmaya (bunu siz islah edilme olarak anlayın) zorlanacaktı. Orhan Bakır yoldaş da vurulduğunda aynı konumda idi. Apoletleri sökülüştü. Orhan Bakır yoldaş (bu bilgiyi o dönem bize bizzat veren 1.MK'ya göre) komutanı olduğu TİKKO üyesi değil, sadece TKP/M-L, yani parti üyesi

idi. O dönemde partinin (bu konuda) çıkardığı en az 5 tane bildiri yayınlanmıştı. O vurulduğunda ama, konumu 'dondurulmuş' olduğundan 'parti üyesi' bile değildi.

Orhan yoldaş, o kısacık yaşamında elinden gelen herşeyin çok çok fazlasını yapmış, MK'ya rağmen parti kitlelerinin ve kadrolarının başında taç olmuştu !.. Ne yazık ki, biz O'na layık olamadık. Partimizin onuru, bizim 'gözbebeğimiz' dediğimiz Armenak yoldaşı sessizce toprağa vermiş, düşmanın onurumuzu kıran bu saldırısını karşılıksız bırakmıştık.

Bu yüzden kalemimiz zafer nidaları atmaktan uzaktır. Dahası; yüreğimiz kırgın, hatırası acı doludur ve için için kanar içimizde hala..." (19)

Yukarıdaki anlatımları borçlu olduğumuz değerli kişi, tüm bu bilgileri bundan üç sene evvel, çekincesiz ve alenen hepimizle paylaşmış olduğu halde, onun şahadet dolu açıklamalarını görmezden gelmeyi yeğleyen kesimlerin, vurulduğu günden 2012 yılı mayıs'ına kadar, tam 32 sene boyunca mezarının yapılması bile "unutulmuş" bir Ermeni devrimcinin 'anısını yaşatmak için' kaleme alınan bazı yazılarda "Yine... 13 Mayıs günü katledilen Orhan Bakır'ın (Armenak) anısıyla kardeşlik rüzgârları sarıyor dört yanı. Ermeni ulusuna mensup bir devrimci olarak bu topraklarda kavganın kardeşliğini ezilen mazlum halklara armağan ederek Türkiye Devrimci Hareketi'ne mal olan bu yiğit unutulmuyor"(20) teraneleriyle, "TİKKO'nun Merkez Komite üyeliğine kadar yükselmiş, karar alma mekânizmasındaki en önemli isim olmuştu"(21) gibi yaşanmış ve bugün de yaşanmakta olan gerçeklerle herhangi bir ilgisi olmayan anlatımlara başvurmasına bir insan olarak çok ama çok şaşıyorum, şaşıyorum!

Armenak Bakırcıyan hakkında M. Kahraman'ın "ÇIĞLIK" adlı romanı dışında, şimdiye değin yazılanlar içinde yaşanan acıyı gerçeğe en yakın dillendiren anlatımlar bence, Azad Demir(22), Halim Kar(23), Burak Çop(24) ve kısmen de Hasan Aksu'nun(25) kalemine aittir. Ancak, tüm bu değerli insanların yaşanmışlarda işlenen bariz hata ve yanlışları sorgulamaya çabalamalarının yanında, reddedilmez olgunun neden-sonuç ilişkisini

araştırarak, ne kadar acı verse de, sonunda gerçeklerle yüzleşme ve hesaplaşmanın yadsınmaz olduğunu pek yalın bir anlatımla bizlere sunan kişi, politik tutuklu olarak Kandıra zindanında esaret altında bulunan gazeteci bayan Füsun Erdoğan'dır. Onun 2011 mayıs'ında yayınlanan "YOKMUŞ GİBİ"(26) yazısındaki "Elbette bu tartışmayı derinleştirmek gerekiyor. Çünkü var olan bir sorunla "yok-muş gibi" ilişkilennemelerden bir tanesinin yanıtı bu. Dolayısıyla bütün yanıtların açığa çıkarılarak gerçek bir yüzleşme ve hesaplaşma şart" cümlesi, bana göre şimdiye değin söylenen ve söylenmeyen herşeyi içeriyor gibi...

Ben, çok yerinde parmak basılmış bu "gerçek bir yüzleşme ve hesaplaşma şart" doğrusuna, Armenak'ı her an aklımız ve yüreğimizde yaşatmaya çalışarak "Hele hele 2015'e 2 yıl kala" ifadesini de eklemeyi bir gereklilik buluyorum artık !

Saygılarımla,

Sarkis HATSPANIAN

Yerevan, 13 Mayıs 2013

DOĞU ERMENİSTAN

Dipnotlar:

(1): <http://www.sendika.org/2013/03/sedat-yilmazsoya-son-mektup-fatin-kanat/>

(2): Joğ(o)varan TOPLANTI YERİ anlamında olup, Ermeni Protestan Kilisesi'nde ayin yapılan yere verilen addır.

(3): Hrant Küçüküzelyan-<http://www.hyetert.com/yazi3.asp?Id=203&DilId=1>

(4): “Feridun İhsan Berkin Orhan Bakır’ın mahpusaneden firar olayını anlatıyor” gazete yazı dizisi. Kaçırılma olayından onbeş gün sonra içlerinde Feridun İhsan Berkin, Sedat Yılmazsoy ve Muzaffer Öztürk’ün de bulunduğu eylemle ilişkili altı kişi İzmit’te yakalandı. Haklarında yargılanmadan idam kararı çıktı ve 1983’te ceza onaylandı. 7 yıl sonra Feridun İhsan Berkin hapisten kaçmayı başardı. Çok uzun yıllar cezaevinde kalan Sedat Yılmazsoy tahliye edildikten sonra kansere yenik düştü ve 16 mart 2013 günü ölümsüzlüğe uçtu. 28 yılını demir parmaklıklar ardında geçiren Muzaffer Öztürk ise bundan sadece günler önce özgürlüğüne kavuştu.

(5): Khançepek, Tigranakert (Diyarbakır) şehrinin Ermeni mahallesine verilen addır.

(6): Baron, aslen Fransızca bir kelime olup, Kilikia Ermeni krallığı döneminden sonra Ermenice’de BAY, BEYEFENDİ anlamında kullanılan bir hitap şeklidir.

(7): Bahsi edilen kişi, uzun yıllar İstanbul’daki birçok Ermeni okulunda olduğu gibi, Surp Haç Tıbrevank Lisesi’nde de Ermenice dersi hocalığı yapmış, 1951 yılı TKP tevkifatlarında tutukluluk yaşamış, Sanasaryan Hanı’nın tabutluklarında işkencelerden geçirilmiş, Adapazarı doğumlu değerli aydın Vartan Gomikyan’dır.

(8): Ahronk, 1870 yılında Kürt ağaların Ermeni köylerinden zorla topladığı haracı ödememe kararı alarak, Ermeni devrimci hareketinin doğuşuna neden olan başkaldırının sembolü, zulme karşı ilk direniş ve isyan ateşini yakan köy olarak bilinir.

(9): Hrayr (Ateş Adam) ve Tjoğk (Cehennem), Armenak Ğazaryan’ın Ermenice devrimci dergi ve gazetelere yazdığı yazılarının altını imzalariken kullanmış olduğu takma isimler olup, halk tarafından da Armenak yerine benimsenip kullanılagelmiş olmasıyla bilinir.

(10) : Dacik, Ermenilerin Türklere verdiği addır.

(11) : Ermenicesi Khaçkar olan kelime, üzerine işlenen haç oymalı taşlara verilen isim, yani Haç taşına verilen addır.

(12) : ‘Yaşlı bir Dersimli’nin Alevilerle Ermeniler arasındaki fark soğan zarı kadardır’ söylemini Hasan Reşit Tankut da “Komünist Bir Önderin Yaşamı: SÜLEYMAN CİHAN” adlı kitapta aktarmıştır (sayfa:23), BELGE Yayıncılık - İstanbul, mart 2011.
<http://www.sosyalistforum.net/sitemap/t-35467.html>

(13) : Antranik Ozanyan - http://tr.wikipedia.org/wiki/Andranik_Ozanyan

(14) : Halk arasında Ağpür Serop olarak bilinen (A)Khlatlı Serop Vartanyan’ı Romanya’dan ikna ederek kendi toprağında mücadele etmeye çağıran Armenak Ğazaryan’dır. Yıllar sonra tüm Ermeni fedailerinin başı olacak olan bu yiğit insan, 1899 kasımında, Kürt aşiret resisi Bışare Khalil tarafından haince kandırılıp, zehirlenerek öldürülmüş ve Serop’un intikamı onun yerine Ermeni fedailerinin başı seçilen Antranik tarafından alınmıştır. Türk ve Kürtlerin ‘Serop Paşa’ olarak adlandırdıkları en saygın fedaimizin lakabı olarak kullanılan Ağpür ise Ermenice (Kaynak, Çeşme) anlamını taşımaktadır.

(15) :

<http://www.hayastaninfo.net/sarkis-hatspanian/3692-ermeni-devrimci-armenak-bakirciyan-unutulmasin.html>

(16) : <http://www.kaypakkayahaber.com/bloglar/hasan-aksu>

(17) : Armenak’ın cesedini tanımak için büyük ablasıyla birlikte 15 Mayıs 1980’de OKHU (Karakoçan)’a giden, onun hem Tigranakert (Diyarbakır)-Khançeppek’ten çocukluk, hem de okuduğu Surp Haç Tıbre Hank’tan bir sınıf arkadaşıyla 1985 kışında Almanya’da politik ilticacı olarak bulunduğu İlticacılar Kampı’nda görüşme olanağım olmuştu. Bu değerli ağabeyim bana o zaman, Armenak’ın cansız bedenini gördüğünde salt kafasında tek bir

kurşun yarası bulunduğunu, “ensesinden girip alınının sağ üst yanından çıkan çok yakından ateş edilen tek bir tabanca kurşunuyla öldürülmüş” olduğunu anlatmış ve askeri komutan düzeyindeki tecrübeli bir insanın hayatının böylesine basit bir ölümle sonlandırılmış olmasına aklının bir türlü ermediğini bildirmişti.

(18) : 1981 yazında Hollanda’da görüştüğüm okul arkadaşım (Reşo) Nubar Yalımyan, Armenak’ın 1979’da katılmasına izin verilmemiş olan TKP/M-L’in 1. Konferansı sonrası kaleme aldığı ‘Olağanüstü Parti Konferansı için Parti Üyelerine Çağrı’ yazısına ek olarak ayrıca 112 daktilo sayfasından oluşan “ERMENİ SORUNU ve DEVRİMCİ GÖREVLERİMİZ” başlıklı olabildiğince detaylı bir çalışmayı da MK’ya sunduğunu, ancak başvurusunun gözardı edildiği hakkında onun Dersimli partili yakın arkadaşlarından bilgi edindiğini ve bu yazının bir örneğini elde etmek için epeyi girişimlerde bulunduğu halde, herhangi bir başarıya ulaşamadığını, hatta bu yöndeki çabalarından vazgeçmesi için Parti’nin Avrupa Sorumlusu adına kendisiyle görüşen bir kişi tarafından ‘dostça uyarıldığını’ da anlatmıştı. 5 kasım 1982’de, Utrecht’te evini ziyaret eden kimliği belirsiz bir kişi tarafından hunharca katledilen Nubar Yalımyan’ın öldürülmesi ile ilgili olarak enva-i türden söylenti ve şaiyaların günümüzde halen devam etmesiyle, Armenak Bakırcıyan’ın yukarıda sözü edilen teorik çalışması arasında bir ilişkilendirme olma ihtimalinin çok yüksek olduğu şimdilerde de ısrarla belirtilmektedir.

(19) :

http://www.devrincipidemokrat.com/modules.php?name=Kose_Yazilari&op=viewarticle&articleid=390

(20) : <http://www.alinteri.org/?p=16294>

(21) : http://www.antires.com/modules.php?name=News&pagenum=118&new_topic=1

(22) : <http://dersimsite.org/armenak.html> Yazı için İstanbul’da Türkçe ve Ermenice

yayınlanan haftalık AGOS gazetesinin, 27 Mayıs 2005 tarihli (No:478, 12. sayfa) sayısına bakınız.

(23) :

http://www.devrimcidemokrat.com/modules.php?name=Kose_Yazilari&op=viewarticle&articleid=390

(24) : <http://t24.com.tr/yazi/97-yildir-teslim-oluyorlar-yetmedi-mi/5036>

(25) : <http://www.kaypakkayahaber.com/bloglar/hasan-aksu>

(26) : <http://bianet.org/bianet/azinliklar/130635-yokmus-gibi>

(27)